

HARPUR BAKIRCIŁIĐI

Ferhan MEMIŐOCLU

I- ERĐANI BAKIR IŐLETMESİ :

Ergani Bakır Madeni iÇ Doğu To- ros dağlarının eteklerinde Elazığ - Di- yarbakır arasındadır. Elazığ'a olan uzak- lığı 75 Km. ve Diyarbakır'a olan uzak- lığı 85 Km. dir.

Bu maden Milattan önceki devir- lerinde de bilinmekteydi. 12. yüzyılın başından itibaren Araplar tarafından iÇ- letilmiŐtir.

• • -Osmanlı Hükümeti idaresinde Di- yarbakır Vilayetine bağlı bir sancak merkezi olan Ergani Madeni, Cumhuri- yet devrinde Elazığ vilayetine bağlı bir kaza merkezi olmuŐ ve ismi Maden'e çevrilmiŐtir.

Osmanlı devleti tarafından iŐle- tilmesine 1850 senesinde başlatılmıŐ, bir mağara açtırılmıŐ ve bir kalhane yap- tırılarak kara bakır istihsal edilmiŐtir.

• -Fakat nakil • vasıtalanın azlığın- dan istihsal mahdut miktarda kalmıŐ ve 191 5 harpten dolayı tamamen durdu- rulmucı.tur.

1918 de madeni nimtiyazı İTİBA- RI MİLLİ BANKASINA devredilmiŐtir. Fakat imtiyaz şartnamesine göre, sulh yapıldığı halde madenin işletilmemiŐ olmasından dolayı, imtiyaz elinden alın- mıştır. 1924 İtibarı Milli Bankası bes muhtelif müessese ile bir şirket kura- rak madende hafriyata başlanılmıŐtır.

1945 vılınJ" nitih::ı.rPnde F.ergani Bnkır Macl,,ni ETFRANK'a b Đlı bir müessese halinde işletilmeye başlatıl- mıştır.

Maden ilk zamı:ı.nlarda pek intidai bir tarzda işletilivordu. Osmanlı Hükü- metinin idaresi altında iken maden ma- Đaraları, biitün masrafları hiikü:rnnet ta- rafından ödiinc verilen madenciler ta- rafından açılırdı,

Cevher matkapla delinir ve bilaha- re dinamit atma.le suretiyle sökülür. El- de edilen cevher kuyulardan amele sır- tında ııkanlırdı.

Mağaralardan çıkarılan cevher o zamanlar sayıları elliyi bulan ve Kal- hane mültezimleri denilen yer üstü ma- dencileri tarafından satın alınırdı

Mütehassıs ameleler tarafından ayıklanır ve filika ocaklarına nakledilirdi.

Filika ocakhn. takribf"n iki metre yüksekliğinde silindir. Şekilde basit fı- rınlardır. Bunlara vanlardan el körük- leri ile hı:ı.va wo:rilirdL Mahrukut olarak odun kullanılırdı.

• Hükümet tarafında,n yapılan kal- han,,.İP.rde ise sekiz i-:abe fırını mevcut- tu. Bunlara su r.arklan ile calıcıtırılan tahta ve talat=nrlnen yı:ı.T)İlan köriiklerle hav::ı. tPmin edilirrli. - Bu fr,•,nl;=mla 12

::ı.l'l.tli'k. bir sari müddetinde 750•kiln ka- \dar k::ı.ra brkır isfhsal edilir. Kalha-. ne mHltezimleri cevher icnisindek; ba- kır miklanrı itibara almarlan her kova cevher için 12 kurus ödedikler:nrlen, mao-ara mültn:imlerinden satın aldıkları cevherin rniirnl<ün mertebe zengin ol- masını isterlerdi.

Bugün ise bakır, tamamen fenni surette modern teknik imkanlardan fay- faydalanarak ııkanılmaktadır.

Cevher kitesinin üzerindeki, tak- rikn 40 metre kalınlığındaki toprak ka'dmlmak ımretiyle cevher kitlesi açı- v- a cık::ı.rılmakta ve acık iŐletme sistemi ile istihsal yapılmaktadır.

Maden üstünden R"elen ve takriben % 35 nisbetinde toz iht=va eden tüve- nan cevher sarsıntılı elekten geçirile- rek. mm. den daha incesi doğrudan doğruya Walter Jacket fırınlarına veril mek üzere beton ŐiJqla:rg& topl&nır.

Asıl izabe ameliyesi Water Jacket fırınlarında başlar. Bundan esas gaye, cevherde % 9 - 10 civarında bulunan bakın mat dediğimiz ve $Cu_2 S$ y FeS formülüyle gösterebileceğimiz bir madde içinde konsantre ederek konverterlerde ekonomik bir şekilde blister bakın haline getirebilmektedir.

W. J. fırınları, isimlerinden de anlaşıldığı gibi, su ile soğutulan çetk ceketlerden müteekkildir. Fırının tabanı pik plaklardan yapılmış ve Üzerlerine manyezit tuğla döşenmiştir. Farma seviyesinde fırının ebadı 5,6 x 1.2 metre ve bu seviyeden dolduruluşa kadar olan yükseklik 6 metredir. Fırının ön, arka ve yan tarafları çelik ceketlerle kapılmıştır. Birinci sıra yan ve arka ceketlerde lüzumlu havayı vermek için 32 adet forma mevcuttur. Verilen havanın tazyiki fırın dahilindeki sarj sütununu statik mukavemetine göre hesaplanır. Teşekkül eden madde kremit taşlarla örülmüş bir oluktan 1200 - 1300 derece ile „Liman“ denilen ve mat ile cürufun izafi siklet farklarına göre birbirlerinden ayrıldıkları, manyezit tuğla ile örülü bir havuza akar.

Liman içinde toplanan mat zaman zaman alınarak 20 tonluk köprü vinç-

leri ile konverterlere verilir ve burada nihai bakır haline getirilir.

Konverterler içleri manyezit tuğla ile örülmüş olup, boyları içten içe 4,5 metre ve çapı 3 metredir. Tabandan 650 mm yükseklikte 28 adet forma konulmuştur. Bunlar vasıtasıyla reaksiyonlar için lüzumlu olan hava verilir. Buradaki hadiseler iki kısma ayrılır;

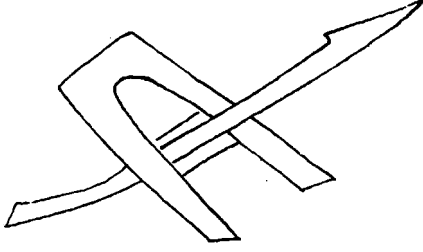
1 - Mattaki FeS'in oksidasyonu ve teşekkül eden demir oksidin hariçten ilave edilen silis ile cüruflandırılmasıdır. Teşekkül eden cüruf konverteri eğmek suretiyle potalara akıtılır.

2 - $Cu_2 S$ deki kükürdün oksidasyonu; bu ikinci periyotda kükürttten başka bir miktar bakırda okside olmakla beraber, teşekkül eden bakır oksit ile $Cu_2 S$ 'in reaksiyonu neticesinde kükürt dioksit teşekküle eder ve bakır serbest kalır. Periyodun sonunda takriben % 99 Cu tenörlü blister bakın elde edilir ve kalıplar halinde dökülerek satışa arz edilmek üzere sevk edilir.

Harput'ta bir bakır sanatının doğmasında rol oynayan en önemli unsur, Erzurum Bakır maddenin buraya olan yakınlığıdır.

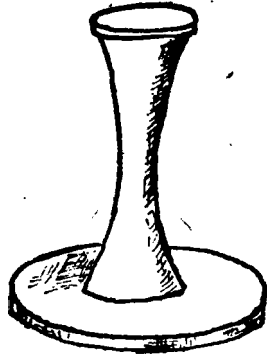
II — BAKIRCILIKTA KULLANILAN ÄLETLER :

1 — Örsler :

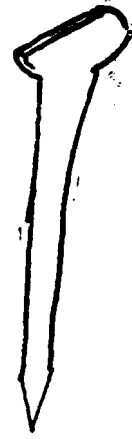
Nay

a) Büyük kabların (kazan gibi) konarlarını çekilemede kullanılır.

Dip Örsü

b) Kabların tabanlarını çekilemede kullanılır.

Kulplu Tırağı

c) Kablara kulp çakmada kullanılır.

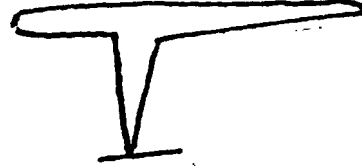
Mingit

ç) Stil ve benzeri kabların boyun kısmındaki zeh denilen yerleri dövmede kullanılır.

Top Örsü

d) Güğüm ve benzeri kabların tabanlarını dövme için kullanılır.

Saplı Örsü

e) Saplı sapını dövmede kullanılır.

Deve boynu

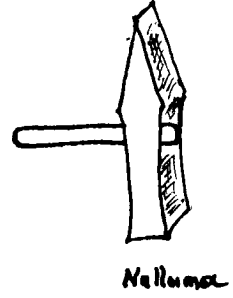
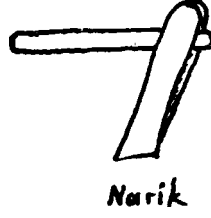
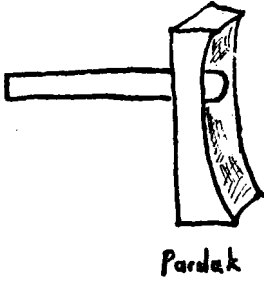
f) Bir ucu nay ağız biçiminde olduğundan nayın görevini yapar. Diğer ucu ise güğüm ve benzeri dar ağızlı kabların yapımında kullanılır.

İbrik Nayı

g) Bir ucu Nay şeklinde olup, nayın görevini yapar. Diğer ucu ise ibrik yapımında kullanılır.

2 — Çekiçler:

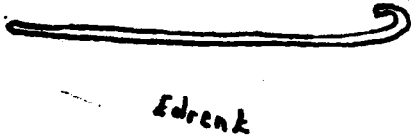

a) Bakırın mamül hale getirildikten sonra son şeklinin verilmesinde kullanılır.

b) Kabların içerden vurularak dip köşelerinin düzeltilmesinde kullanılır.

c) Perçin işlerinde kullanılır.

3 — Yardımcı âletler:

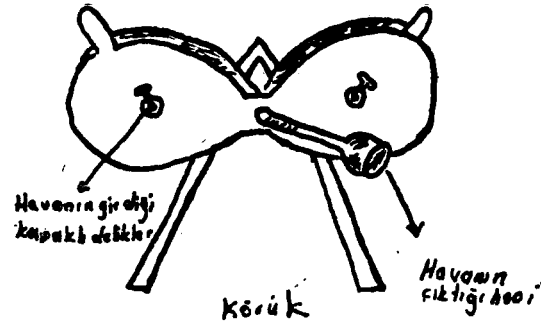
a) Bakır ateşin üzerinde tavlarken, el yanmaması için kullanılan tel parçaları.

b) Çizgi: İşlenecek kısımların yerlerini belirtmede kullanılır.

c) Diş makası: Büyük kablarda dip ve kasnak kısmını birbirine kaynak yapmak için dip kısmında diş açmada kullanılır.

c) Körük: Ateş yakmada kullanılır.

d) Pergel.

II- BAKIR KABLARIN YAPIMI:

Bakır madeni 50 Kg, külçeler halinde ihraç edilir. Bu külçeler silindirciler tarafından satın alınarak eritilir. 5 - 10 Kg. lık küçük külçeler haline getirilir. Küçük külçe bakırlar silindirden bir kaç defa geçirilerek ezilir. Bu arada bakır sertlik kazanır, sert bakırın ezilmesi zorlaştığından fırına atılarak tavlanır. Suya batılarak tekrar silindirden geçirilir. İstenilen ebat ve kalınlık elde edilinceye kadar bu işleme devam edilir. Bu işlem sonunda bakır yuvarlak (disk) veya levha (tahta) şekline getirilir.

Eskiden makina silindiri bilinmediğinden, külçe bakır demirci örsü ile dövülmek suretiyle levha haline getiriliyordu.

Daha sonraları Şahmerdan denilen büyük otomotik çekiçler yapılmış ve nihayet bugün makinalaşmıştır.

a) B KIR. KARTARIN ŞEKİLLENDİRİLMESİ:

Bakırcı ustalarına gelen levha halindeki bakırlara istenilen şekiller üç teknikte verilir.

1 - Dövme tekniği (Kaba şekillendirme):

Bakır disk nayın üzerinde ağaç tokmakla tool olarak şekillendirilir, 'par-dak ile dövülür.

Bazı büyük kablarda (kazan, tist vs.) disk ve kaynak iki parça halinde yapıldığından, bu parçalar kaynak olarak birleştirilir.

İki türlü kaynak kullanılır;

- 1 - Tutya kaynağı (çinko)
- 2 - Bakır kaynağı

İster tutya, ister bakır kaynağı olsun bunlar eritilir, süpürge veya buna

benzer bir şeyin üzerinden suya dökülür, suyun içinde domur, domur olur. Bir ölçüsüne, üç ölçü boraks (tenk r) katılır ve havanda dövülerek toz haline getirilir. Bu toz iki parçanın birbirine birleştirilmesinde kullanılır.

Dip ve kasnağı birbirine geçirilen, dip kısmına diş makası ile dişler açılarak kasnağı geçirilir, dişler kapatılarak üzerine toz halindeki kaynak serilir. Kab ateşin üzerine konur, ateşte kaynak eriyerek parçalar birbirine yapışır. Kaynak yapılan kısım örs üzerinde dövülerek pürüzleri giderilir.

2- Çekme tekniği:

Tornada tahtadan yapılmış kah kalıplarına bakır çekmek suretiyle yapılır.

2 - Çekme tekniği:

3 - Dökme tekniği:

Topraktan yapılmış kah kalıplarına bakır dökülerek elde edilir, bunlar sonradan tornadan geçirilir.

b) BAKIR KABLARIN BEZEMESİ:

Üç teknikte bezeme yapılır.

1 - Kazıma tekniği:

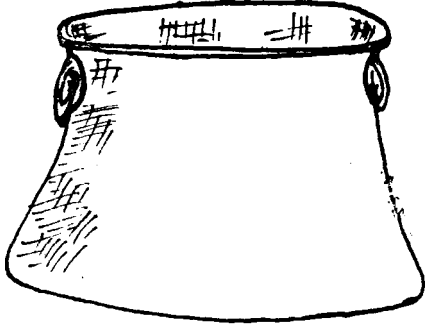
a - Kalemle bakır kah üzerine bezeme, oyulmak suretiyle yapılır.

b - Kab sathı balmumu ile kaplanır. Motifler kalemle çizilir. Çizgilerden görülen bakır üzerine asit dökülerek şekillendirilir. Bu kısımlar siyahlaşır ve motifler çizilmiş olur.

2 - **Kakma tekniği:** Kurşun veya karasakız halitası kah içine doldurulur. Kabın dışından çizilen motifleri kenarlara bastırılmak suretiyle işlenir. Böylece motifler kabartılmış olur.

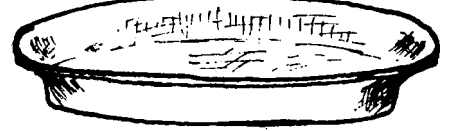
3 - **Çakma tekniği:** Muayyen motiflerin işlendiği demir zımbalarla bakır üzerine baskı yapılır.

IV — BAKIR KAB ÇEŞİTLERİ:

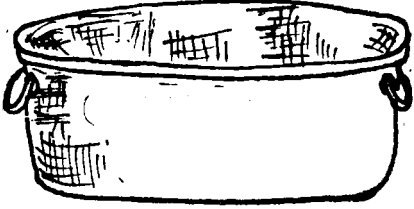
Kazan

1 — Kazan: Çamaşır yıkanır, su konur, bulgur haşlanır, bulamaç yapılır.

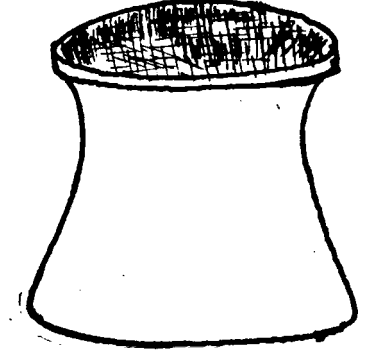
Teşt

2 — Teşt: Çamaşır yıkanır.

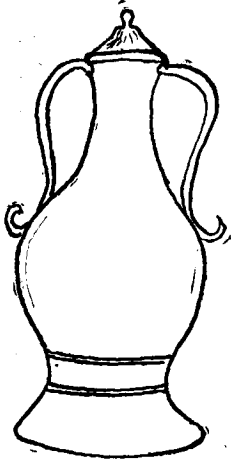
Tıst

3 — Tıst (Dızt) : Kavurma yapılır, kuzu pişirilir.

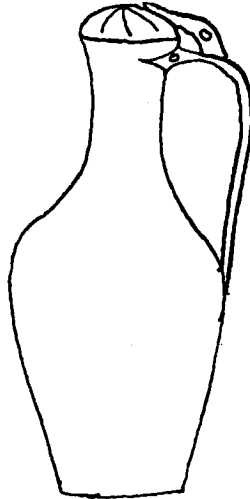
Oturak

4 — Oturak: Banyo kazanı olarak kullanılır.

Pekmez güğümü

5 — Güğüm: Pekmez konulur.

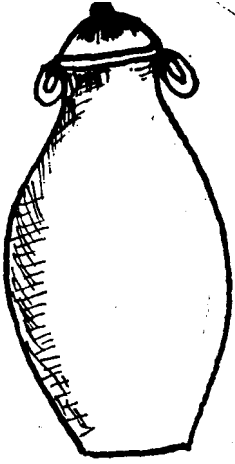
Su güğümü

6 — Güğüm: Su taşır.

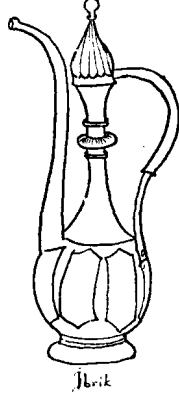
Debbe

7 — Debbe: Kavurma basılır.

Tepme

18- Tepme/ Yağ Ması Kr. 1
Kapağı tahtadır. +.

İbrik

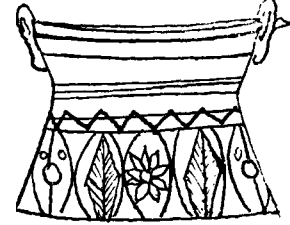
2 9 - \$3 İbrik' (y\$ b' r' % ab;-) \$ 1=
de" st2. almak ve* el % yığı-6" ") 10/-

*mak % için ' kullanılır %

Leğen

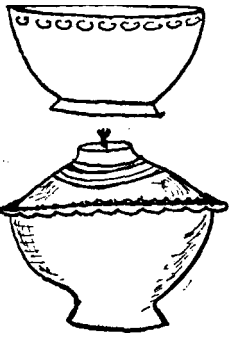
10 - Leğen: Abdest almak ve el yıkam!lk için kullanılır.

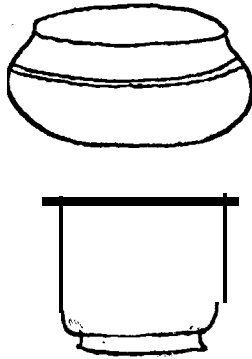
Sitil

8 (Sitil: Sü't., 'yo Mirt ve !su.#) 01 \$. 6"

\$3 00ur. \$3

12<- Üsküve (tas) Ço; rba ta2.ı= M R0\$

Sefer tasi

13- Sefer ta s"ı> "\$

. 2 3

Yem kasi 8> n=

.14 2- Y3em tasi: Hayva Dn- K"* . 2
lara Şyem v,)r"i"l. 6"\$' '\$3

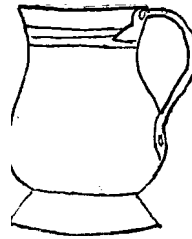
o---\o||.

15 - Hamam tasi.

Elcek

16 - Elcek: Su tasi.

17 - Mqrapa: Su tı1.11.

Su tasi

18 - Su tasi.

19 — Sapl: Çamaşır kazanından su almaya yarar.

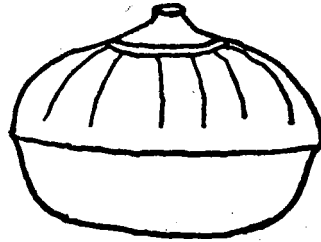
20 — Kepçe: Çorba boşaltmaya yarar.

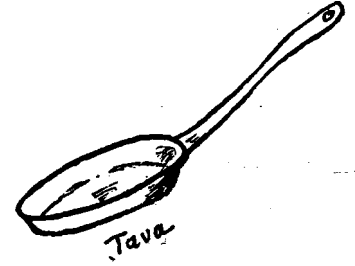
21 — Sahan (sehen) : Yemek konur.

22 — Lengeri pilâv ve kaburga konur.

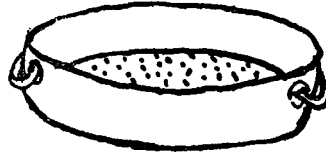
23 — Kuşhane yemek pişirilir.

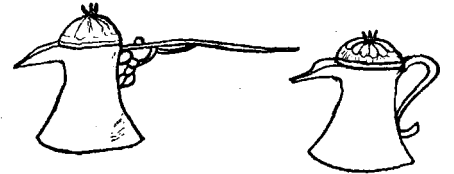
24 — Tava: Kızartma yapılır.

25 — El kalgürü: Pilâv boşaltılır. Kızartma yapılır.

26 — Kalgür (süzgeç): Salça sıkılır.

27 — Cezve: Kahve pişirilir.

28 — Kildan: Hamama giderken sabun, tarak, lif, kese konur.

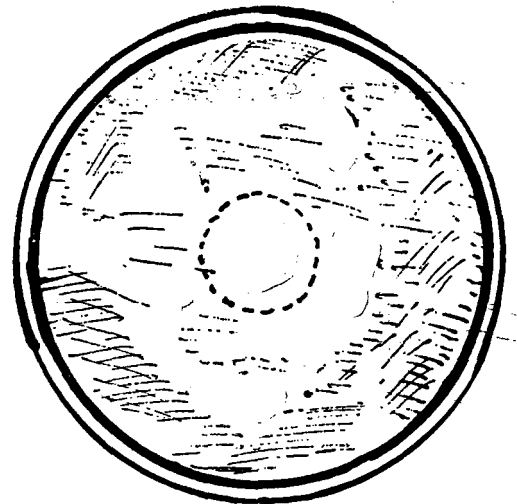
29 — Mastır - Gevik (Honi): Gazyağı boşaltılır.

31 — Tepsi: Börek, kadayıf, baklava pişirilir.

32 — Leğen: Kıyma yağrur.

30 — Sini: Üzerinde sofrta hazırlanır.

V — BAKIR KABLAR ÜZERİNDEKİ BEZELEME ÇEŞİTLERİ:

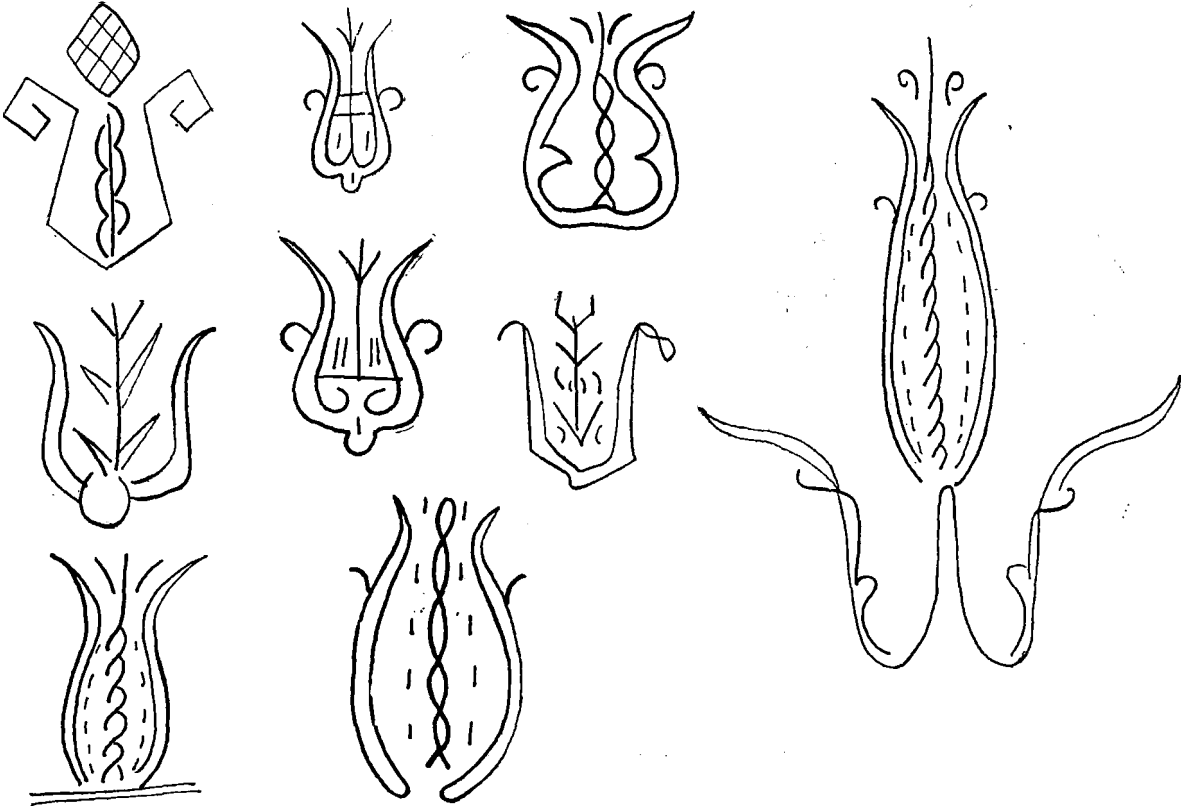
a) NEBA'İ SÜSLEME:

1 — Yaprak: Bakır üzerinde çok raslanan bir motiftir.

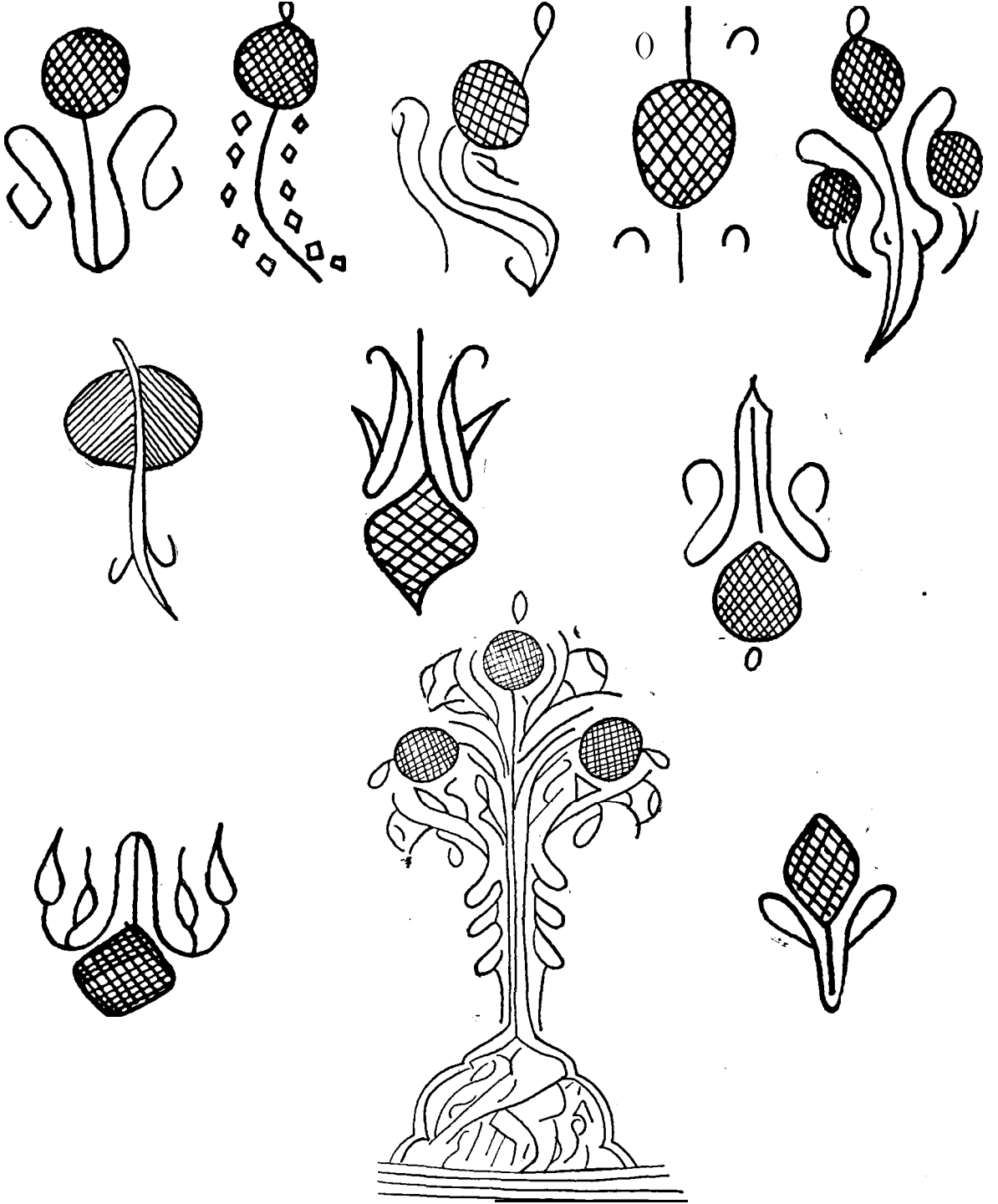
Kıvrım dalı yapraklardan meydana gelmiş bordürler.

2 — Lale: Türk süsleme sanatında dekoratif olmasından dolayı büyük bir yer tutmaktadır. Bakır kablar üzerinde de en çok raslanan motiftir.

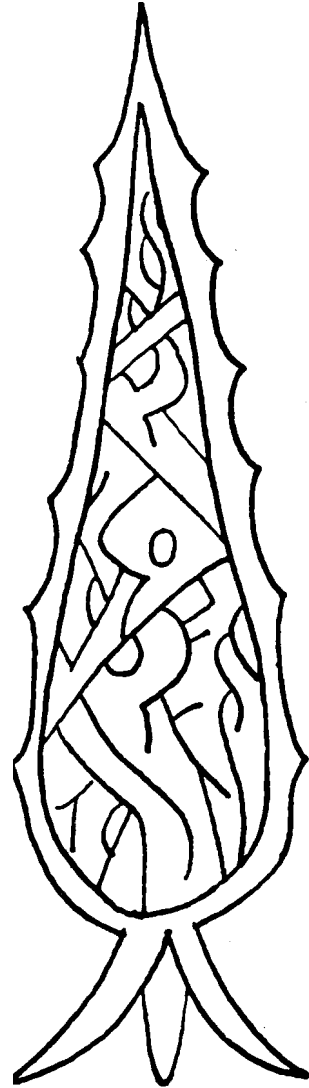
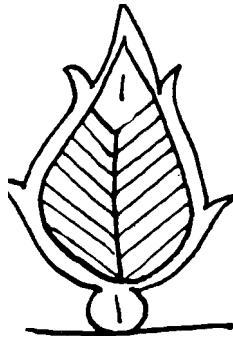
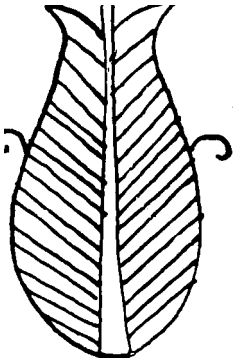
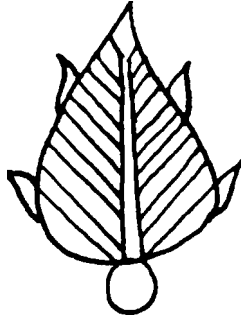
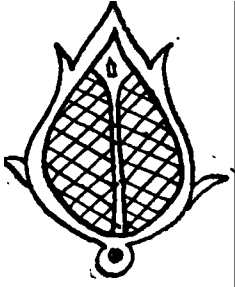
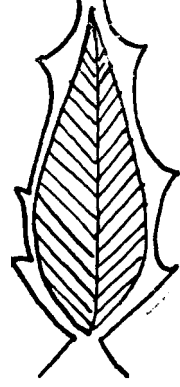
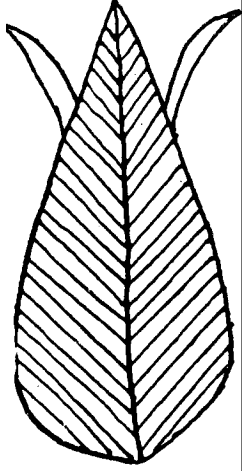
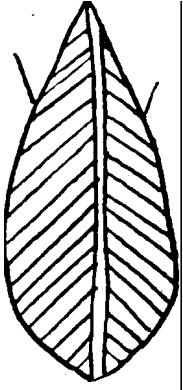
3 - **Nar, nar çiçeği:** Bakır kahlar üzerinde ve Türk süsleme sanatında çok kullanılan motiflerden biridir.

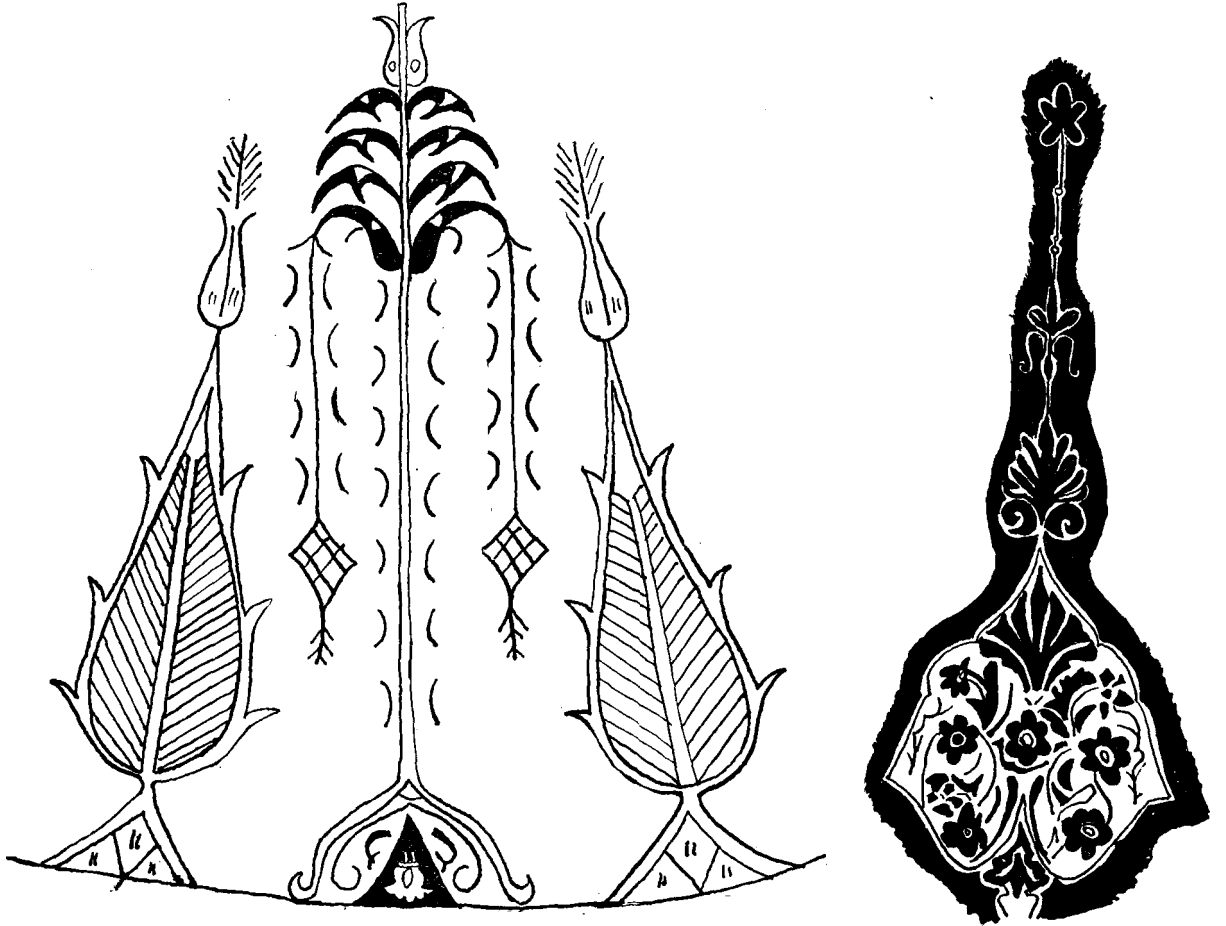
Bu motife Türk dekorasyonunda bu kadar önem verHmesinin sebebi narın cennet meyvası olarak kabul edilmesindedir.

Bakır sini üzerinde nar ve nar çiçeği

4- **Selvi:** Türk süslemesinin bütün kollarında olduğu gibi bakır süslemesinde de önemli yer tutmaktadır.

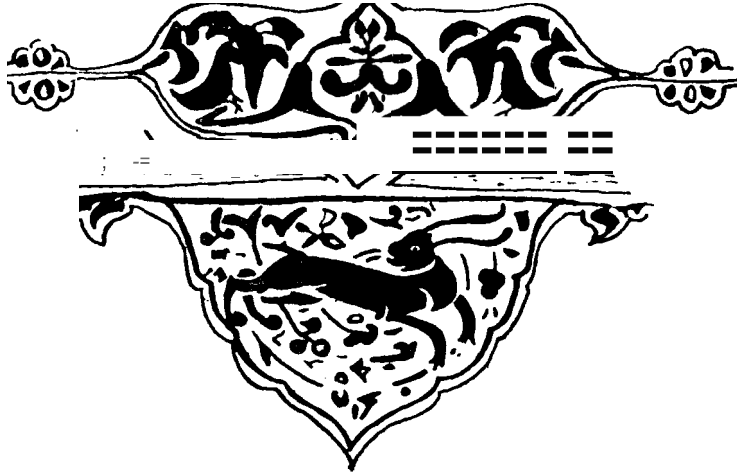

5 — *Gurşina*: *Midir görülen bir motifdir.* *HanBöğazca. s. 261.* **0.7. \$ Palmét: Yabancı Mesaslar- dan gelen süslemedir. *Çelik* "*" süslemesi)2' =*

6 — Kivrım dallı çiçek motifi. (Bir sininin orta göbek süslemesi)

b) HAYKAN FIGÜR&ERİ: B M

Tavşan 2

Panter

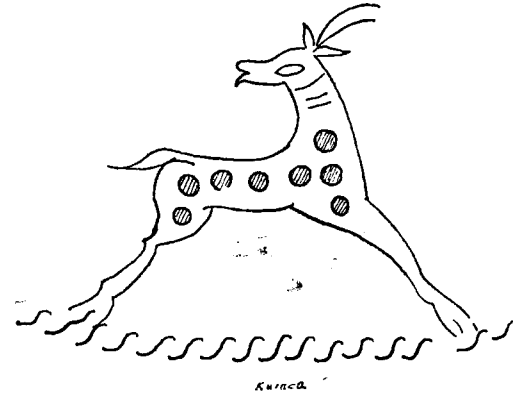
Aslan

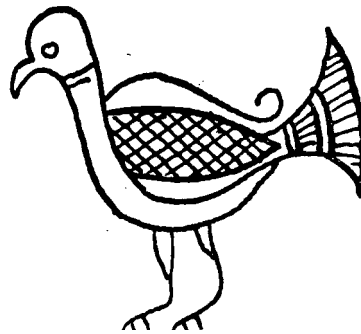
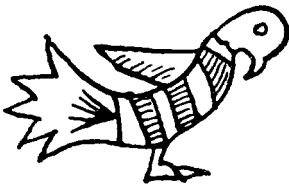
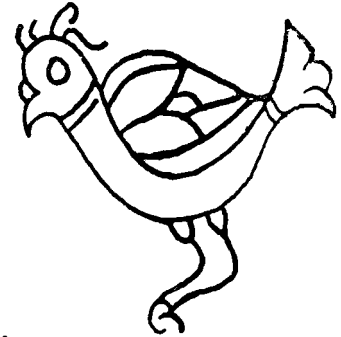
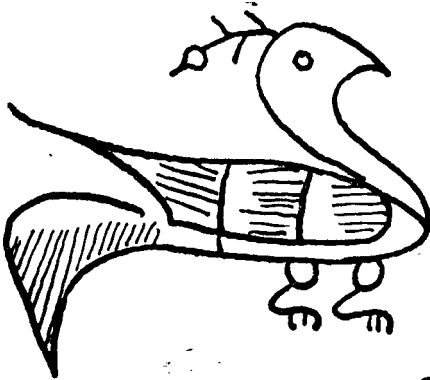
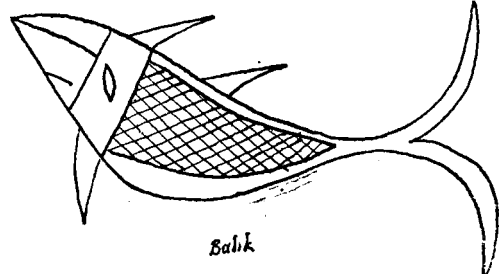
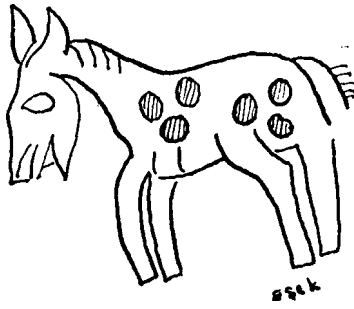
Kaplan

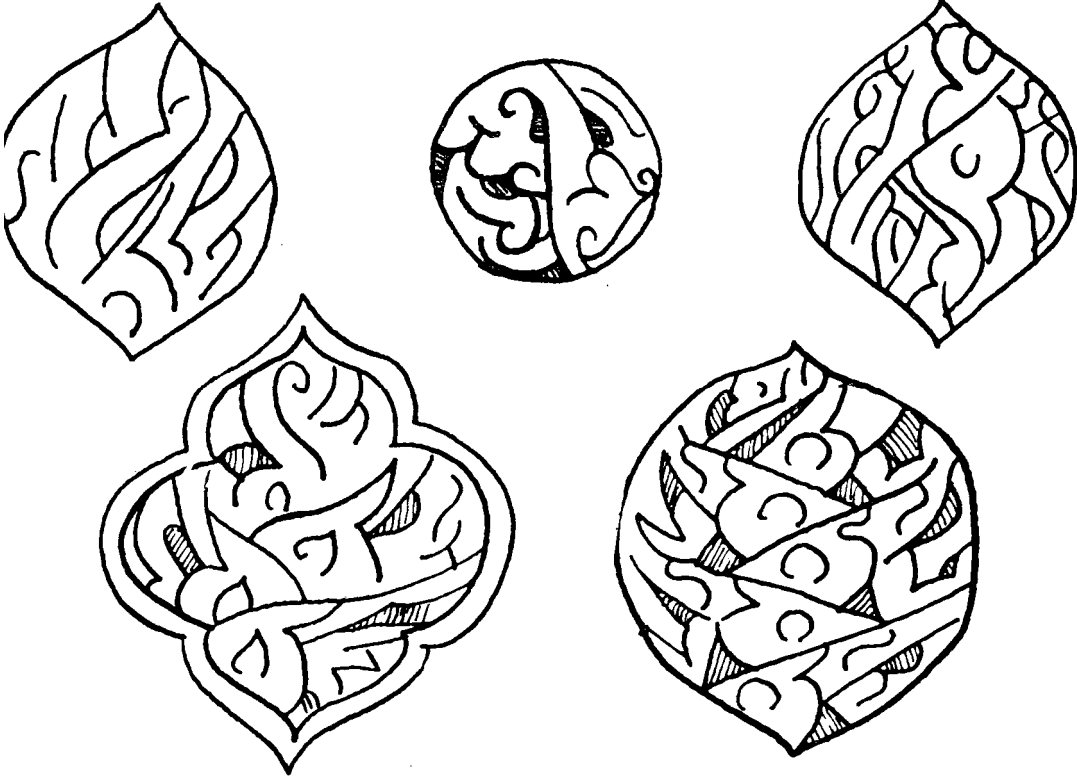
Yabani Keçi.

Sininin orta .göbeğinde tavşalllar.

ÇEşİTLİ KUşLAR

Ruşmi = pÇeşiR "saşat 'kolla2ında gö.rülen%bOu motifin kuş kanatları5dan meydana

*0.'>'

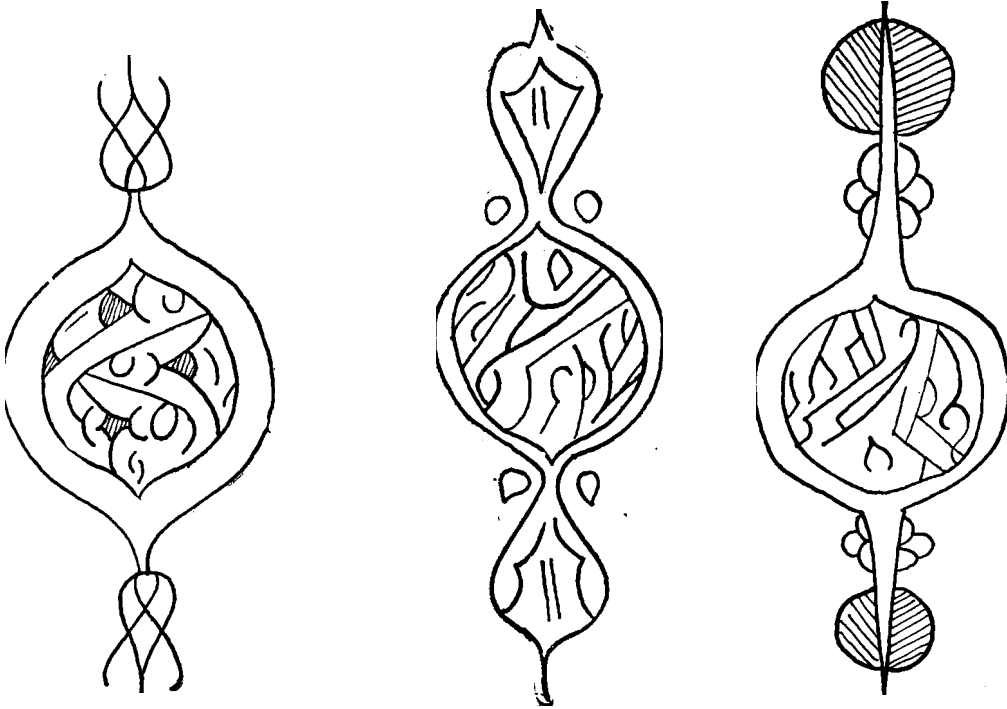
%

%

ge"ldiği a'n11'iaşılmaktadır.

* %.

\$3

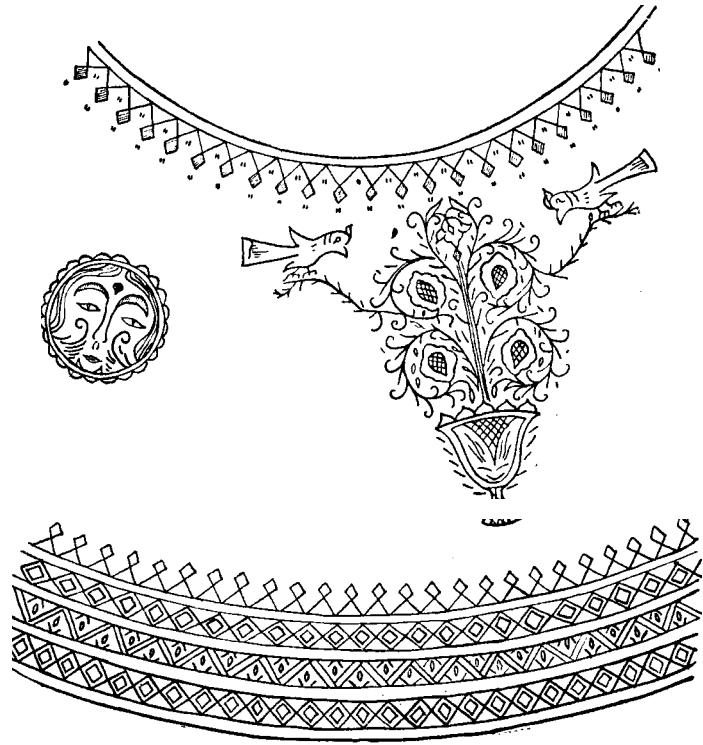

Reşitli .kablax%zerinde Ruşmi m"otşleri. "

B *-

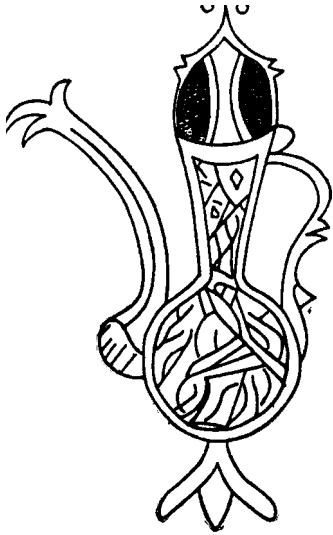
*0.'>

"\$'3

İnsan figürü: > Bakır kâhınlar üzerinde saz rastlanan bir süsleme dir. " , \$ 2. '\$

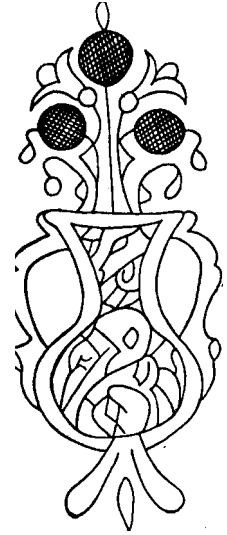
c)= ÇEŞİTLİ KABLARDAN SÜSLEME : M

Ibrik

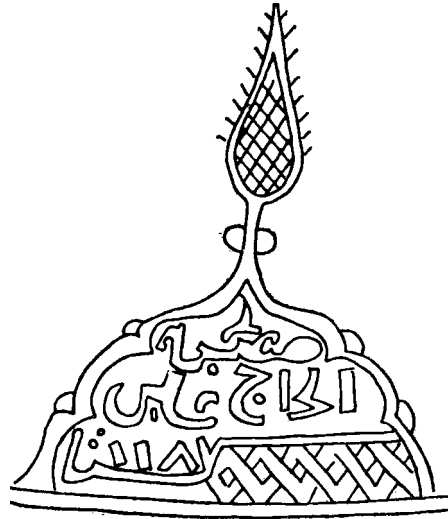
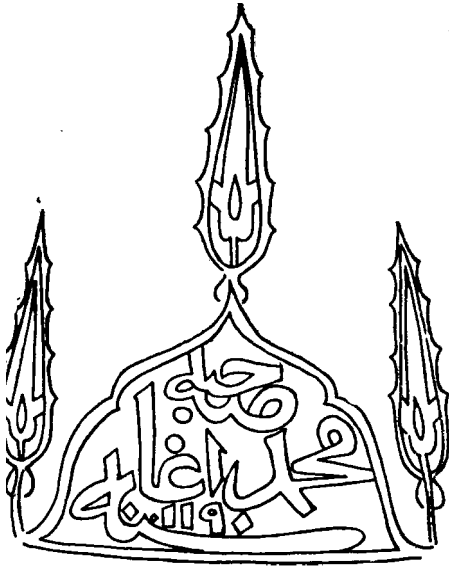
Sūrahi

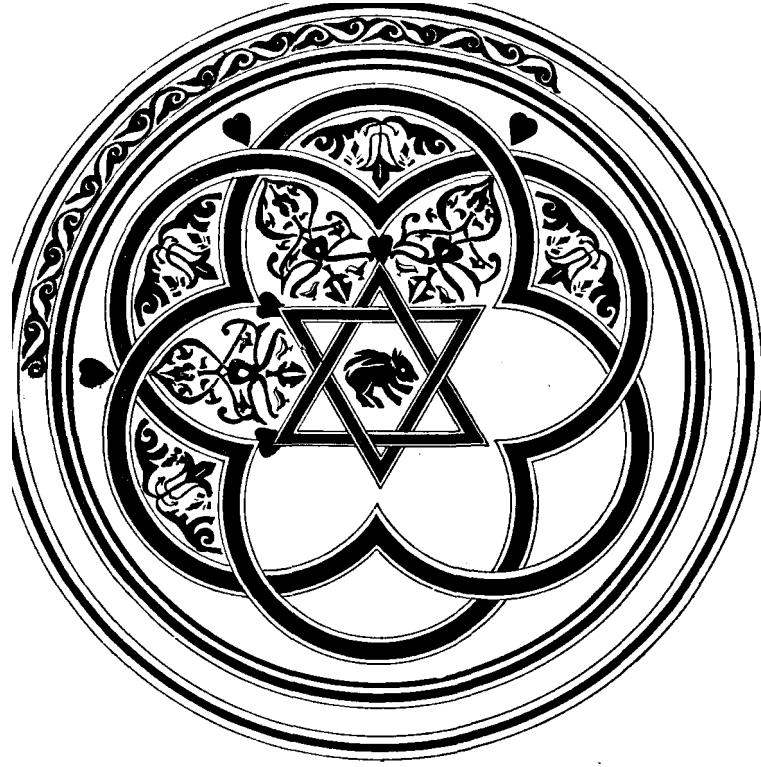

Vazo

4= YAZI MİLE SÜSLEM'E: M

G " * " hemen + " * " n kablarda ! ! sahibinin % adı yazlıdır. \$ 2 + ' ' ') , \$3

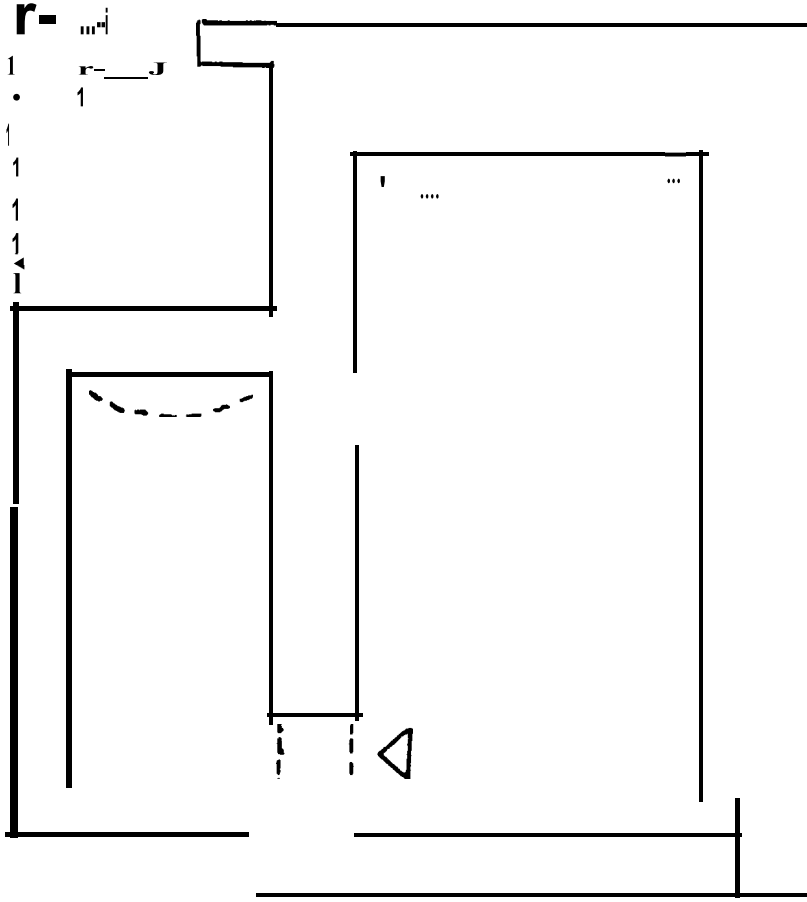

"Bir sınıma orta"

"Bir sınıma orta" göbek süslemesi

Gamâlî haçtanı, kma tenârsilsle ri, iç içe dâireler ve üçgenler.

Ölçekı 1/100.

Haxput'taki Ahi Musa mesddinin planı.

VI- BAKIR HANGİ DERTLERE DERMANDIR?

Halk inancına göre büyü yapılan kişiler Kırk anahtarlı dua taşı ile yıkanılırsa ve su içerse büyüleri bozulur.

Sıtma, Sarılık hastalarına da bu taslarla yıkanmak iyi gelmektedir. Doğum yapacak kadınlara bu tasla su içirilirse doğumları kolay olur.

Halk dilinde Hoşirik denilen yüzde ve elde çıkan sulu çibanlara (Bir nevi eksamadır.) kalaycı çamuru sürülme suretiyle tedavi edilir .

Kalay bakıra sürerken elde tutulan pamuk, taşa sürüldüğünde ateşten yanık kısımları dökülür. Bu kalayla karışık döküntülere "Pamuk karası" denir. Barsak parazitlerini düzeltmek için bundan bir miktar sigara kağıdı arasında yutulur.

VII- KIZ CEHAZ (ÇEYİZ) İNANELER YOLLANIR:

Düğün gününden bir hafta önce kız evinde, kız evinin ve oğlan evinin verdikleri eşyalar sergilenir. Bütün ahanlar ceyiz görmeğe davet edilir. Misafirler hediveleri ile gelir ve kızın marifetlerini görürler.

Çeyiz kaldırılmadan oğlan ve kız evinin temsilcileri tarafından çeyiz defteri tutulur. Mevcut eşyalara değer verilerek imzalanır.

Hericte anlaşma olmayıp ayrılma olunca bu değer üzerinden oğlan kıza tazminat öder.

Bakır kaplar çeyizin temelini teşkil eder. Hemen hemen bütün mutfak eşyası verilir.

Merhum Müftü Hacı Havri Bey'in kerime-i mahdumesi Edibe Nigar Hamının Çeyiz Defteri (Harput - 335 Hicri).

Cin'3i	Miktarı
1 - Kelam-ı Kad:m	1 adet
2 - Elmas hıza	3 "
3 - Elmas iğne	1 ..

Cinsi	Miktarı
4 - Elmas küpe	1 "
5 - İncili küpe	1 "
6 - Beşbirlik	9 "
7 -Altın hep	1 "
8 - Altın yedek	1 "
9 - Mahmudiye	12 "
10 - Sim kemer	1 "
11 -Sim kutu	1 "
12 - Sim tarak	1 "
13 - Sim çekmece	1 "
14 - Sim gilap buhur	1 "
15 - Sim nalin	1 çift
16 - Sim tepsi	1 "
17 - Sim tabak	12 "
18-Sim zarf	12 "
19 - Samur kürk	1 "
20 - Şal hırka	1 "
21 - Harput fabrika kumaşından	6 "
22- Etek caket	1 "
23- Fason elbise	1 "
24 -Atlas ceccade	2 "
25 - Dibet seccade	1 "
26-Fanilya	10 "
27 - İç eteklik	2 "
28-•Mise	7 "
29- Beyaz çamaşır	21 "
30 - Penbezar çamaşır	10 "
31 - Hamam takımı	2 "
32-Havlu	30 "
33-Uçkur	25 "
34-Çorap	35 "
35 - Yazma (oyalı)	25 "
36 - Akçe kesesi	25 "
37 -Tütün kesesi	20 "
38 - İşlemeli namazlık	20 "
39-Lif	15 "
40-Mendil	10 "
41 - Sırmalı bohça	6 "
42- Tafta bohça	9 "
43- Krep oyalı	10 "
44 - Pencere perdesi	4 "
45 -Çevre	100 "
46- Sırmalı çarşaf	1 "
47 -Yatak takımı	6 "
48 - Yorgan, sırmalı	2 "
49 - Oda takımı	2 "
50 - Makat şelte	2 "

Cinsi	Miktarı		
51 - Yastık, kadife	6	..	kat Ermeniler Türk il:ni istila ederek zengin Türk illerini yağma edince, bu ülkenin nizamı bozuldu ve işsizlik baş göstermiştir. Mallarını ve canlarını korumak için işsiz kalan işçiler GAZİYAN
52 - Yastık, tamaske	10	"	
53 - Yüz, yastığı	2	"	
54 -- Koltuk yaştığı	4	"	
55 - Yatak döşeği, mitel	5	"	denilen bir askeri teşkilat kurmuşlardır.
56 -- Kebir orta halı	1	..	Bu askeri sınıf sonradan tekrar işleri
57 - Seccade halı	1	"	başına dönünce, Fütüvet esasına dayanan bir esnaf teşkilatı meydana getir-
58 - Sandık, ceviz	1	"	diler.
59 - Sandık, selvi	1	"	X. yüzyılda büyük kütleler halinde
60 - Firez hırka	1	..	
61 - Kaleş - potin	1	"	müslümanlığı kabul eden Oğuz Türk'leri
62 - Mes-papuç	1	"	yapıcısı ve satıcısı AHİLİK namı altında
63 - Sergi üzerine papuç	1	"	tarih sahnesEne çıktılar.
64 - Kahve takımı	1	"	Ahilik, dini hislerden faydalanmak
65 - Serbet takımı	1	"	suretiyle bir tarikat halinde meydana
66 - Meyva çanağı	12	"	geldi. Diğer tarikatlardan farkı, mesleki
68 - Sütlaç çanağı	12	"	bir tarikat olmasıdır.
69 - Ela frenk kaşık-çatal	6	"	
69 - Bakır mangal	1	"	
70 - Abdest leğen ve ibriği	2	..	Ahilerin anayasasının adı Fütüvetname'dir. Bu tarikata bir sanat sahibi olan ancak girebilirdi. İşçi ve san-
71 - Kebir kazan	1	"	facıların kazançları ferdi değildi. Kazanç Ahilik teşkilatına ait genel sermaye idi.
72 - Kebir teşt	1	"	
73 - Kebir sini	2	"	Ahilerin şeyhlerine Ahi Baba, der-
74- Güğüm	1	"	
75- Kadayıf tepsisi	1	"	
76- Oturak	2	"	çağda dünya ticareti Çin'den Bizans'a oradan da Akdeniz'e doğru devam ediyordu. Dünyanın tanıdığı
77- Hamam taşı	2	"	Asyalı ilk tüccarlar Uygur Türkleridir. Uygur'lar büyük bir medeniyet kurmuşlardı. Fa-
78- Ki!dan	1	"	
79- Saplı	1	"	
80- Kuşhane	4	"	
81 -Şahan	12	"	
82- Üsküre	12	"	
83- Tava	1	"	
84 - Sefertası	1	"	
85- Havan	1	"	
86- Lenger	6	"	

VII - AHİ TARİKATI VE HARPUT'TAKİ AHİ MUSA MESCİDİ:

Türkler tarihin en eski devirlerinden beri ticarete ileri gitmişlerdir. Orta

gahlarına Ahi Zaviyesi adı
verilmek- teydi.

Ahilik kardeşlik
esasına dayan- maktaydı,
bilhassa misafirlere karşı çok
cömerttiler. Dergahta hep
beraber ye- mek yer geceleri
saz çalıp, raks ederek
eğlenirlerdi.

Ahiliğe g:recek
gençlere merasim yapılırdı.
Talip gene önce kendine bir
rehber bulur, bu rehberde
Ahi babava haber verirdi.
Ahi Baba zaviyede bir
toplantı yapardı. Bu
toplantıda gencin başı tıras
edilir, genç Ahi Babanın
önün- de diz çöker tövbe
eder ve Ahi Babada dua
okuyarak sed. yani Ahi
peştımalı 'bağlardı. Ah:lik
ilk mü lüman Türk
devletlerinde,
Samanoğulları ve Kara-
hanlılar zamanında
kuvvetlenmiştir.

Büyük Selçuk
imparatorluğu için- de gün
geçtikçe gelişti ve Anadolu
Sel-

çuklu'ları zamanında ise bilhassa I. Alaaddin Keykubad devrinde pek çok tutunmuştur.

Anadolu Selçuk Devleti yıkılıp, Anadolu Beylikleri kurulduğu devirde Ahilik varlığını muhafaza ediyordu. Ve Osmanlı devletinin kuruluşunda Ahilerin rolü pek büyük olmuştur. Osman Gazi Ahilik tarikatına girmişti. 1299 tarihinde Osmanlı devletini kurup, istiklalini ilan ederken, Ahilerin Piri Ahi Evren, Osman Beyin beline Ahi peştimalını bağlamıştır.

Türkiye'de Ahilik Tanzimatı Hayriyenin ilanına kadar yaşamıştır. Tanzimattan sonra esnafa hükümet müdahale edince, Ahilik'te sönüp gitmiştir.

HARPUT'TAKI AHI MUSA MESCİDİ:

Bu mescidi Ahi Musa Hervi (Herdi) adında biri yaptırmıştır. Evvelce mevcut olan, bugün kaybolmuş olan kitabesinden 1185 de inşa edildiği anlaşılmaktadır.

Yapı mescit ve zaviye olmak üzere iki kısımdan ibarettir. **Kırma** taşlarla inşa edilmiş olup, iki kısmın üzerinde tonozlarla örtülüdür.

Bu yapı, Harput'ta Ahi teşkilatının bir kolunun mevcut olduğunu ortaya koymaktadır.

Ayrıca ileri bir gelişim gösteren bakırcılığında bu teşkilatla ilişkisi olduğu muhakkaktır.

